

Some features of applying the mechanism of double entry in the credit-and-deposit emission of banks and dynamic of discount rates as stimulate factor of economic growth in conditions of financial crisis are analysed. The problems of activation of investment processes in Ukraine are considered. Numbers of practical problems of government regulation of discount rates in the money market in Ukraine are explored.

Keywords: discount rate, money-and-credit policy, refinancing rate, economic breakdown, economic growth, money market, investment process.

УДК 341.17

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНІ АНТИМОНОПОЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Н.І. Горбаль¹, С.Б. Романишин², У.І. Когут³

Досліджено особливості, ключові риси і принципи антимонопольного законодавства Європейського Союзу та основні шляхи адаптації до нього українського законодавства в контексті підписання Угоди про асоціацію України та ЄС у 2014 р. Основну увагу зосереджено на досягненнях України у процесі адаптації європейського законодавства та ефектах від неї (підтримка конкуренції, захист малого та середнього бізнесу; обмеження неконтрольованої державної фінансової допомоги окремим підприємствам; контроль за діяльністю монополій та обмеження їх антиконкурентної діяльності; відкриття нових ринків збуту; зменшення потреби взаємодії з антимонопольними органами).

Ключові слова: конкуренція, антимонопольне законодавство, конкурентне право, конкурентна політика, імплементація.

Вступ. На сьогодні без проведення ефективної антимонопольної політики, яка є однією з форм державного регулювання ринкових відносин, неможливо уявити ефективного функціонування сучасного ринку. Укладення Угоди про асоціацію України та ЄС, серед іншого, вимагає зближення вітчизняного антимонопольного законодавства з конкурентним правом Євросоюзу. З огляду на тенденцію поступового зростання ролі Євросоюзу в сучасному світі, й зокрема в майбутньому розвитку України, дослідження особливостей конкурентної політики ЄС та її імплементації в нашій країні набуває важливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження окремих аспектів права Євросоюзу проводять такі вітчизняні автори: М.О. Баймуратов, М.В. Буроменський, В.О. Василенко, О.Ф. Висоцький, А.З. Георгіца, М.М. Гнатовський, В.Н. Денисов, А.І. Дмитрієв, А.С. Довгерт, В.І. Євінгов, О.О. Мережко, М.М. Микієвич, В.І. Муравйов, В.Ф. Опришко, Р.А. Петров, К.В. Смирнова, Л.Д. Тимченко, Л.О. Тимченко та ін. Особливості антимонопольного законодавства ЄС та його імплементації Україною вивчають Т. Вовк, В. Лукянець [1], А. Манько [2], К. Смирнова [3] та ін. Упровадження Україною норм конкурентної політики Євросоюзу перебуває в полі постійної уваги українських законодавців та Антимонопольного Комітету України (АМК). Однак питання адаптації українського антимонопольного права до конкурентного права Європейсь-

кого Союзу все ще потребує детального вивчення й опрацювання, адже належить до стратегічних пріоритетів нашої держави.

Мета роботи – дослідження особливостей, тенденцій розвитку антимонопольного законодавства Європейського Союзу та основних шляхів адаптації до нього українського законодавства з урахуванням євроінтеграційних процесів, а також ефектів від них.

Виклад основного матеріалу дослідження. З моменту створення Європейського Союзу проблема підтримки конкуренції на належному рівні була однією з основних завдань і водночас складнощів. Досягнення бажаних ефектів спільного ринку вимагає від європейських держав проголошення домінанти відкритої конкурентної ринкової економіки на рівні публічних правовідносин. Спільна політика ЄС у цій сфері спрямована на запобігання "суперництву між учасниками ринкового господарства за кращі умови виробництва, купівлі-продажу товарів і отриманню на цій основі максимально можливого прибутку". Було створено антимонопольне право ЄС, що є сукупністю норм, спрямованих на попередження і припинення антиконкурентних (обмежувальних) угод; усунення зловживань домінуючим становищем на ринку; контроль економічної концентрації.

Договір про заснування ЄЕС від 25.03.1957 р. [4] заклав фундамент системи антимонопольного права ЄС. Ст. 3 Договору визначає, що Євросоюз наділений виключною компетенцією у сфері встановлення правил конкуренції, необхідних для функціонування внутрішнього ринку (п. 1 (б)). Гл. 1 "Правила конкуренції" Р. VII "Спільні положення щодо конкуренції, оподаткування та зближення законодавства" Договору (ст. 101-109, колишні ст. 81-89) присвячена правовому регулюванню конкуренції в Євросоюзі. Формально за юридичними нормами положення Договору розподіляють на дві секції: положення, що застосовуються до підприємств (ст. 101-106); та державна допомога (ст. 107-109). Загалом антимонопольне право ЄС ґрунтується на двох центральних пра-вилах (ст. 101, 102 Договору) [5]:

- Ст. 101 Договору забороняє угоди між двома або більше незалежними операторами ринку, які обмежують конкуренцію. Це поширюється як на горизонтальні угоди (між фактичними чи потенційними конкурентами, що працюють на тому ж рівні ланцюга постачання), так і на вертикальні угоди (між фірмами, що працюють на різних рівнях, тобто угоди між виробником і дистриб'ютором). Передбачено тільки окремі винятки. Приклад незаконних дій, що порушують ст. 101, – створення картелю конкурентами, яке може передбачати фіксацію цін та/або спільне використання на ринку;
- Ст. 102 Договору забороняє фірмам, які мають домінуюче положення на ринку, зловживати цією позицією, наприклад, встановлюючи несправедливі ціни, обмежуючи виробництво, або відмовляючись від нововведення на шкоду споживачам.

Джерелами правового регулювання конкуренції також є акти вторинного законодавства, які регулюють процедури імплементації принципів, що містяться у положеннях Договору. Окрім регламентів та директив, до джерел конкурентного права Євросоюзу належать довідкові та інформаційні повідомлення Комісії ЄС, Керівні настанови Комісії ЄС (guidelines) та інші документи Комісії

¹ доц. Н.І. Горбаль, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка";

² доц. С.Б. Романишин, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка";

³ доц. У.І. Когут, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"

ЄС. Такі документи Комісії ЄС, хоча і не є обов'язковими до виконання, мають рекомендаційний характер, однак відіграють важливу практичну роль у застосуванні правил конкуренції Судом ЄС, національними судами та національними антитрастовими органами. Такі акти є обов'язковими для Комісії ЄС під час здійснення нею адміністративних процедур.

Правила конкуренції, викладені у Договорі, а саме угоди та узгоджені дії суб'єктів господарювання, підпадають під юрисдикцію Співтовариства тільки у разі впливу таких дій на торгівлю між державами-членами. Саме такий критерій визначає межі застосування правил конкуренції Євросоюзу від юрисдикції національних антитрастових органів держав-членів. На практиці питання впливу на торгівлю між державами-членами ЄС тлумачиться Комісією ЄС та Судом ЄС широко. Відповідно співіснування норм права Євросоюзу та норм національних законодавств держав-членів спричиняє одночасність їх застосування. Спільною вимогою щодо застосування норм права Євросоюзу з питань конкурентної політики до суб'єктів господарювання третіх країн також є вплив на торгівлю між державами-членами. Європейське конкурентне право може бути застосоване до угод чи діянь (дій/бездіяльності) за межами ЄС, якщо такі дії обмежують конкуренцію на внутрішньому ринку та впливають на торгівлю між державами-членами. Умова про те, що угода впливає на торгівлю між державами-членами, передусім є юридичним правилом, яке проводить межу між повноваженнями держави та Євросоюзу.

В антимонопольному праві Євросоюзу з 1960-х років практично всю відповідальність за проведення цієї політики було покладено на наднаціональні інститути. Кардинальну реформу права конкуренції було проведено у зв'язку з набуттям чинності Регламентом 1/2003, в якому роз'яснюються питання тлумачення ст. 101 та 102 Договору, порядок координації дій між Комісією, національними антитрастовими органами та національними судами. За умов нової системи (*directly applicable exception system*) підприємство, що укладає угоду, яка, на його думку, підпадатиме під заборону ст. 101 (п. 1), має самостійно визначити, чи дотримані вимоги ст. 101 (п. 3), щоб можна було застосувати ст. 101 у цілому. При цьому ризик неправильного визначення відповідності комерційної угоди критеріям ст. 101 (п. 3) цілком покладається на підприємства, які мають право звернутися до Комісії ЄС або національних антитрастових органів. Отже, Комісія ЄС втратила монополію на застосування ст. 101 (п. 3) Договору. Та Єврокомісія згідно з Договором має право і низку слідчих повноважень (наприклад, огляд бізнесу і небізнес-приміщень, письмові запити про надання інформації та ін.), накладає штрафи на підприємства, які порушують антимонопольне законодавство ЄС. Основні правила щодо процедур викладено в Положенні Ради (ЄС) 1/2003.

Національні антимонопольні органи уповноважені застосовувати ст. 101 і 102 Договору, щоб гарантувати неспотвореність і необмеженість конкуренції. Національні суди можуть застосовувати ці положення для захисту індивідуальних прав громадян за Договором. У Зверненні Єврокомісії до Європарламенту та Ради Європи з нагоди десятиї річниці Антитрестівського законодавства (2014 р.) [6] визначено подальші напрями активізації застосування спільно-

го антимонопольного законодавства в ЄС. У рамках активізації Комісія розробила і впровадила політику застосування закону ЄС про конкуренцію до дій з відшкодування збитків у національних судах. Вона також співпрацює з національними судами, щоб забезпечити узгоджене застосування конкурентного законодавства на всій території ЄС. Для ілюстрації антикартельної діяльності Єврокомісії наведемо обсяги штрафів, накладених нею останнім часом (табл.).

Табл. Штрафи за створення картелів, накладені Єврокомісією у 2014 р. – I півр. 2015 р. [7]

Рік	Виробник, на якого було накладено штрафи	Обсяг штрафів, млн євро
2014	Виробники матраців, диванів, автомобільних сидінь з поліуретану	114
	Два постачальники електроенергії	5,9
	Виробники підшипників для легкових і вантажних автомобілів	953
	Виробники силових кабелів високої напруги	302
	Виробники сталевих абразивів	30,7
	Три виробники консервованих грибів	32
	Виробники smart-карток	138
	Чотири банки за відсоткові ставки на деривативи у швейцарських франках	32,3
	Картель RBS-JPMorgan за деривативи з використанням ставки Libor за швейцарськими франками	61,6
2015	П'ять виробників конвертів	19,4
	Брокерська компанія ICAP за формування кількох картелів щодо відсоткових ставок єни	14,9
	Виробник обігрівачів	68
	Виробники й дистриб'ютори за формування картелів з упаковання харчових продуктів	115,9
	Оператори вантажних поїздів	49

У цьому контексті варто згадати, що 22 квітня 2015 р. Євросоюз офіційно звинуватив російський "Газпром" у порушенні антимонопольного законодавства на території ЄС, – передусім, на ринках Центральної та Східної Європи – в Естонії, Латвії, Литві, Польщі, Чехії, Словаччині, Угорщині, Болгарії. У Єврокомісії вважають, що російська компанія перешкоджає вільному обігу газу між країнами Європи, диверсифікації поставок газу і несправедливо визначає ціну на газ, переслідуючи інтереси компанії та Росії. Єврокомісія розпочала розслідування у 2012 р. Покаранням "Газпрому" може бути штраф, що поки не призначений, та експерти називають обсяги – від 2 до 9,3 млрд євро [8]. Услід за ЄС у травні 2015 р. Україна почала антимонопольне розслідування проти "Газпрому" за дорученням прем'єр-міністра А. Яценюка [9].

Отже, характерними рисами антимонопольного права Євросоюзу є, перше те, що конкурентне право – це засіб забезпечення ефективного функціонування внутрішнього ринку зі свободою руху товарів, осіб, послуг, капіталу та свободи заснування. По-друге, ст. 101-109 Договору мають пряму дію. Такі положення установчих договорів під час розгляду судових справ у національних судах можуть застосовуватися поряд із положеннями внутрішнього права

держав-членів. По-третє, правила конкуренції поширюються на всі галузі економіки (галузь вугілля та сталі спочатку регулювалася окремо; існує низка регламентів, що регулюють антимонопольну політику ЄС у певних конкретних галузях – сільське господарство, транспорт, інтелектуальна власність тощо). По-четверте, розгалужена інституційна система захисту справедливої конкуренції на ринку із поєднанням національних органів влади держав-членів.

Основні принципи антимонопольного права Євросоюзу:

1. Заборона антиконкурентної поведінки як приватних, так і державних підприємств, тобто заборона узгодженої практики, у вигляді укладання антиконкурентних угод і рішень асоціацій між підприємствами, що можуть вплинути на торгівлю між державами-членами і запобігти, обмежити чи спотворити конкуренцію у межах спільного ринку. Проте ця заборона, що є стрижнем політики конкуренції, метою якої є усунення перешкоди в торгівлі між державами-членами, не має абсолютного характеру. Ринкова економіка, динамічна за своєю природою, вимагає гнучких механізмів її регулювання, що базуються не на вичерпних списках заборон, а на рішеннях, схвалюваних у кожному конкретному випадку окремо з використанням системи винятків з основного принципу заборони. Ці винятки продиктовані як міркуваннями соціального характеру (п. 2 ст. 107 Договору), так і поняттями ефективності ринку (п. 3 ст. 101 Договору).
2. Заборона зловживання домінуючим становищем у межах внутрішнього ринку, оскільки це може вплинути на торгівлю між державами-членами.
3. Нагляд за допомогою, що надається державами-членами або через державні ресурси, яка загрожує спотворити конкуренцію, надаючи перевагу певним підприємствам або товарам.
4. Запобіжний нагляд за злиттям європейського масштабу, схвалюючи або забороняючи передбачувальні альянси.
5. Лібералізація певних секторів економіки, де публічні або приватні підприємства донині розвивалися монополістично, таких як телекомунікації, транспорт або енергетика.
6. Принцип екстериторіального застосування правил конкуренції Євросоюзу щодо підприємств третіх країн у випадках, коли їх ділові операції, навіть здійснені поза територією ЄС, мають негативні наслідки на внутрішньому ринку ЄС і впливають на торгівлю між державами-членами.
7. Принцип економічної єдності, що полягає у прагненні з метою конкуренції розглядати дочірню та материнську компанії (навіть якщо вони функціонують у різних країнах) як економічну єдність, тобто як одне підприємство.

В Україні, так само як й у ЄС, питання захисту економічної конкуренції стали предметом конституційного регулювання. Відповідно до ст. 42 Конституції України, "держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності; не допускаються зловживання монополічним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція; види і межі монополії визначаються законом" [10]. Докладніші норми конкурентного права, зокрема й щодо антиконкурентних дій, містяться в Законі України "Про захист економічної конкуренції" від 11 січня 2001 р. [11].

Відповідно до ст. 256 Угоди про асоціацію [12] Україна наближає своє законодавство про конкуренцію та практику застосування до законів ЄС протя-

гом 3-х років після набуття чинності Угодою. У вересні 2014 р. КМУ був затверджений План заходів щодо імплементації Угоди про асоціацію до серпня 2017 р. Більшість кроків є досить абстрактні, сформульовані для швидкого відображення у внутрішньому законодавстві пунктів Угоди: 1. Забезпечення функціонування органів, уповноважених та належним чином забезпечених для ефективного застосування законодавства про конкуренцію; 2. Розроблення та опублікування документа, в якому роз'яснюються принципи визначення штрафних санкцій за порушення законодавства про конкуренцію; 3. Розроблення та опублікування документа, в якому роз'яснюються принципи проведення оцінки випадків "горизонтального злиття"; 4. Розроблення та подання на розгляд КМУ проектів нормативно-правових актів з імплементації положень ст. 30 Регламенту Ради № 1/2003 від 16 грудня 2002 р. з імплементації правил конкуренції (ст. 81, 82 Договору ЄС).

Конкретні кроки, спрямовані на імплементацію європейського конкурентного законодавства, закріплені у Коаліційній угоді, що була підписана парламентськими партіями 20.11.2014 р. Так, реформи в антимонопольній сфері у 2015 р. повинні передбачати:

1. Забезпечення прозорості у діяльності органів АМКУ (запровадження обов'язку публікувати рішення АМКУ на офіційному сайті органу; визначення порядку використання конфіденційної інформації; врегулювання питань доступу до не конфіденційної версії інформації у справах про порушення та у справах про концентрацію; запровадження нормативно-закріплених принципів калькуляції штрафних санкцій, що накладаються за порушення законодавства про захист економічної конкуренції).
2. Спрощення системи контролю за концентраціями (підвищення вартісних показників, за досягнення яких потрібно отримувати дозвіл АМКУ на концентрацію, та обов'язковість оцінки наявності (відсутності) впливу концентрації на конкуренцію в Україні; запровадження скороченої процедури оцінки концентрацій; зменшення обсягу інформації, що подається в АМКУ, яка не є необхідною для оцінки впливу концентрації на конкуренцію в Україні).

На виконання ст. 255, 256, 263 та 267 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; п. 161-169 Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію на 2014-2017 рр., затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р., № 847-р, прийнято Розпорядження КМУ № 167-р від 04.03.2015 р. "Про схвалення розроблених Антимонопольним комітетом планів імплементації деяких актів законодавства ЄС" [13]. Воно передбачає імплементацію таких актів як: 1. Директива Ради 89/665/ЄЕС від 21.12.1989 р. про координацію законів, підзаконних актів та адміністративних положень про застосування процедур перевірки надання контрактів на державні поставки та виконання державних робіт (Вісник ЄС, L 395, 30.12.1989 р.); 2. Регламент Ради (ЄС) № 1/2003 від 16.12.2002 р. з імплементації правил конкуренції, визначених ст. 81 та 82 Договору (Вісник ЄС, L 1, 04.01.2003 р.); 3. Регламент Ради (ЄС) № 139/2004 від 20.01.2004 р. щодо контролю за концентрацією суб'єктів господарювання (Регламент ЄС про злиття) (Вісник ЄС, L 24, 29.01.2004 р.); 4. Регламент Комісії (ЄС) № 772/2004 від 27.04.2004 р. про засто-

сування ст. 81 (3) Договору до категорій договорів про передачу технологій (Вісник ЄС, L 123, 27.04.2004 р.); 5. Регламент Комісії (ЄС) № 330/2010 від 20.04.2010 р. про застосування ст. 101 (3) Договору про функціонування ЄС до категорій вертикальних угод та узгоджених практик (Вісник ЄС, L 102, 23.04.2010 р.).

Відповідальним за організацію роботи та виконання заходів плану імплементації відповідно до повноважень, визначених підпунктами 9 та 11 частини третьої ст. 7 ЗУ "Про Антимонопольний комітет України", є Антимонопольний комітет України. Співвиконавцями з виконання заходів плану імплементації визначено Міністерство економічного розвитку та торгівлі України та Міністерство юстиції України.

Варто зазначити, що експертами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) здійснено й презентовано під час Світового форуму з конкуренції ОЕСР 21.02.2008 р. Огляд "Конкурентне право та політика в Україні". Висновком Огляду є те, що "Україна має всеохоплююче та добре розроблене конкурентне законодавство". У 2013 р. Конференцією ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) проведено огляд законодавства та політики у сфері конкуренції в Україні, який презентовано 09.07.2013 р. на Тринадцятій сесії Міжурядової групи експертів із конкурентного законодавства та політики Комісії з торгівлі та розвитку Ради з торгівлі та розвитку ЮНКТАД у м. Женева (Швейцарія). За результатами Огляду констатовано, що порівняння конкурентного законодавства України з кращими міжнародними практиками показує, що воно не потребує радикальних змін.

Положення Закону України "Про захист економічної конкуренції", Закону України "Про Антимонопольний комітет України", Правил розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції (Правил розгляду справ), затверджених розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19.04.1994 р., № 5 (zareєстрованих у Міністерстві юстиції України 06.05.1994 р. за № 90/299), Положення про порядок подання заяв до АМКУ про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію), затверджене розпорядженням АМКУ від 19.02.2002 р., № 33-р (zareєстроване в Міністерстві юстиції України 21.03.2002 р., № 284/6572) частково враховують відповідні положення актів законодавства ЄС, імплементація яких має бути здійснена згідно з планом [14].

Переваги імплементації норм антимонопольного права ЄС для вітчизняних підприємств: 1. Підвищення вартісних показників, за наявності яких сторони трансакції зобов'язані звертатися до АМКУ для отримання попереднього дозволу на здійснення такої трансакції; 2. Затвердження та опублікування АМКУ документів, в яких роз'яснюються принципи визначення штрафних санкцій за порушення законодавства, принципи оцінки горизонтального злиття; 3. Публікація АМКУ своїх рішень на офіційному сайті; 4. Забезпечення прозорості у діяльності АМКУ; 5. Скорочення інформації, яка подається до АМКУ при отриманні відповідних дозволів.

Переваги для українського бізнесу членства України в ЄС (з точки зору конкуренції): 1. Підтримка конкуренції, захист малого та середнього бізнесу; 2.

Обмеження неконтрольованої державної фіндопомоги окремим підприємствам; 3. Контроль за діяльністю монополій та обмеження їх антиконкурентної діяльності; 4. Відкриття нових ринків збуту; 5. Зменшення потреби взаємодії з антимонопольними органами. Натомість недоліки: 1. Потреба опанування та дотримання нових законодавчих регулювань, нормативів, правил; 2. Вихід на ринок України європейських конкурентів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Євроінтеграційний курс є невід'ємною складовою частиною демократичних та економічних реформ, які відбуваються в нашій державі. В аналізованій сфері європейсько-українських взаємовідносин існує нагальна потреба не тільки оперативної, а й ефективної імплементації антимонопольного законодавства ЄС. Водночас, їй потрібно розглядати як просте механічне перенесення європейських норм у вітчизняний контекст. У подальших дослідженнях варто детальніше проаналізувати власне українську специфіку розвитку ринкової конкуренції та наслідки імплементації антимонопольного законодавства ЄС.

Література

1. Лук'янець В.С. Шляхи адаптації антимонопольного законодавства України до конкурентного права ЄС / В.С. Лук'янець // Часопис Академії адвокатури України : зб. наук. праць. – 2011. – № 13.
2. Манько А. Антимонопольна політика Європейського Союзу і регулювання конкуренції / А. Манько. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://econf.at.ua/publ/konferencija_2015_05_7_8/sekcija_5_ekonomichni_nauki/antimonopolna_politika_evropejskogo_sojuzu_i_reguljuvannja_kokurenciji/24-1-0-431.
3. Смирнова К.В. Правове регулювання конкуренції в Європейському Союзі: теорія і практика : монографія / К.В. Смирнова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Одеса : Вид-во "Фенікс", 2015. – 429 с.
4. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз і Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01) // Офіційний вісник Європейського Союзу 30.3.2010 UA. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minjust.gov.ua/file/23491>.
5. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://ec.europa.eu/competition/antitrust/overview_en.html.
6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2014:453:FIN>.
7. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ec.europa.eu/competition/cartels/cases/cases.html>.
8. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://tsn.ua/groshi/yevrosoyuz-oficijno-zvinuvativ-rosiyskiy-gazprom-v-porushenni-antimonopolnogo-zakonodavstva-422894.html>.
9. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://tsn.ua/groshi/ukrayina-slidom-za-yes-pochalantimonopolne-rozsliduvannya-proti-gazpromu-426983.html>.
10. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України – 1996. – № 30. – Ст. 141.
11. Закон України "Про захист економічної конкуренції" від 11 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
12. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № 984_011, поточна ред. – Рапифікація від 16.09.2014. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
13. Розпорядження КМУ "Про схвалення розроблених Антимонопольним комітетом плану імплементації деяких актів законодавства ЄС" від 04.03.2015 р., № 167-р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/167-2015-p>.
14. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=108558&schema=main>.

Надійшло до редакції 04.03.2016 р.

Горбаль Н.И., Романишин С.Б., Козут У.И. Имплементация Украинской антимонопольного законодательства Европейского Союза

Исследованы особенности, ключевые черты и принципы антимонопольного законодательства Европейского Союза и основные пути адаптации к нему украинского законодательства в контексте подписания Соглашения об ассоциации Украины и ЕС в 2014 г. Основное внимание сосредоточено на достижениях Украины в процессе адаптации европейского законодательства и эффектах от нее (поддержка конкуренции, защита малого и среднего бизнеса; ограничение неконтролируемой государственной финансовой помощи отдельным предприятиям; контроль за деятельностью монополий и ограничения их антиконкурентной деятельности; открытие новых рынков сбыта; уменьшение необходимости взаимодействия с антимонопольными органами).

Ключевые слова: конкуренция, антимонопольное законодательство, конкурентное право, конкурентная политика, имплементация.

Horbal N.I., Romanyshyn S.B., Kohut U.I. Implementation of the European Union Antitrust Legislation by Ukraine

Peculiarities, key features and principles of the European Union antitrust laws are researched. The main ways of the Ukrainian legislation adaptation to it in the context of the Association Agreement signing in 2014 between Ukraine and the EU are investigated. The achievements of Ukraine in the process of adaptation and the effects of it (supporting of competition, protection of SMEs, limiting of uncontrolled state financial aid for individual enterprises, monitoring of monopolies and limiting their anti-competitive activities, opening new markets, reducing the necessity of cooperation with competition authorities) are the main focuses of the research.

Keywords: competition, antitrust law, competition law, competition policy, implementation.

УДК 336.75

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КУРС НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

Н.П. Дребот¹

Обґрунтовано, що обмінний курс визначається не тільки ринковими та монетарними чинниками, а й валютно-економічним становищем країни, станом взаємозв'язків у світовій економіці, розстановкою сил на світовій арені тощо. Проаналізовано вплив на валютний курс таких факторів, як: економічний розвиток країни і темпи зростання її ВВП; темпи інфляції у країні; динаміка грошової маси; рівень процентних ставок; стан платіжного балансу країни; державне регулювання валютного курсу; ступінь довіри до валюти на національному і світовому ринках.

Ключові слова: валютний курс, банківська система, золотовалютні резерви, платіжний баланс, інфляція.

Постановка проблеми. Валютний курс виступає не тільки об'єктивним економічним показником виміру вартості грошової одиниці, вираженої у грошових одиницях інших країн або міжнародних платіжних засобах, але й відображає тенденції внутрішнього економічного зростання і розвитку, стан та перспективи зовнішньоекономічної діяльності, впливає на перерозподіл національного доходу між країнами, що нерідко спричиняє отримання цінових преференцій одними країнами і економічних втрат іншими. Недопущення значної курсо-

вої волатильності національної грошової одиниці шляхом блокування як надмірно ревальваційних, так і девальваційних тенденцій та очікувань, забезпечення стабільності і прогнозованості валютного курсу є одним із головних завдань державного регулювання. Тому пошук оптимальних коливань валютного курсу, режиму та напрямів регулювання валютного курсу, які б не завдавали шкоди національному господарству, а навпаки, сприяли зростанню ВВП, нарощенню експортного потенціалу і скороченню імпортової залежності, набуває особливої актуальності на сучасному етапі розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми регулювання валютного курсу, його стабільності дослідили відомі вітчизняні науковці-економісти, зокрема: Я. Белінська, О. Береславська, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Дзюблюк, Ф. Журавка, А. Задоя, В. Ільчук, С. Кораблін, О. Петрик, В.А. Ющенко, В. Савченко, М. Туган-Барановський та ін. Проблеми моделювання та прогнозування валютного курсу, в контексті економічного зростання національної економіки, висвітлено у наукових дослідженнях таких іноземних та вітчизняних вчених: Р. Дорнбуша, В. Козловського, І. Крючкової, В. Мау, Р. Міза, В. Міщенко, М. Мусси, С. Моїсєєва, М. Обстфельда, К. Рогоффа, А. Сомик, Я. Тінбергена, Т. Унковської, М. Флемінга, Дж. Френкела, Е. Хансена, Дж. Хікса та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень волатильності валютного курсу є важливим не тільки для зовнішньоекономічної діяльності, він здійснює багатоаспектний вплив на всю національну економіку, деякі галузі, сектори, функціональні підсистеми. Саме тому регулювання валютного курсу виступає важливою складовою частиною як державної економічної політики загалом, так і валютної політики центрального банку зокрема. Зупинимось на окремих факторах впливу на курс національної валюти в Україні.

1. Розмір міжнародних резервів країни. Дію цього фактора вважають однією з найвпливовіших, а в аналізах багатьох аналітиків він взагалі фігурує як ключова причина знецінення гривні. Протягом 2005-2008 рр. середній офіційний курс гривні до долара, встановлений НБУ, змінювався в межах 5,12-5,26 грн за дол.; протягом 2009-2013 рр. відповідно 7,79-7,99 грн за дол. Золотовалютні резерви НБУ в цей період мали тенденцію до збільшення. Станом на 01.01.2008 р. становили 31,79 млрд дол.

Винятком є тільки вересень 2008 – січень 2009 рр., коли українська економіка зазнала значних втрат від загострення світової економічної кризи. Тоді уряд робив значні валютні інтервенції (через падіння в кілька разів світових цін на основні експортно-орієнтовані товари – сільськогосподарську продукцію і металопродукцію – валютні надходження у країну значно знизились), щоб підтримати національну валюту.

Але потім резерви знов почали зростати за рахунок значних зовнішніх запозичень. Найвище значення золотовалютних запасів країни було у травні 2011 р. (34,58 млрд дол.), після чого воно перманентно зменшувалося (через витрачання коштів на підтримання платіжного балансу країни та виведення коштів через офшорні зони), досягнувши 5,6 млрд дол. на кінець лютого 2015 р.

¹ доц. Н.П. Дребот, канд. екон. наук – Львівський ННІ ДВНЗ Університету банківської справи, м. Київ